

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja digiminister
Justiits- ja
Digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 TALLINN

Teie 09.12.2025 nr 8-3/9867-1

Meie 31.12.2025 nr 6.1-1/190-1

Arvamus avaliku teabe seaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse kohta

Täname Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu (ITL) kaasamise eest avaliku teabe seaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse (edaspidi VTK) menetlusse, mis käsitleb andmejälgija kohustuslikkust.

Oleme väljatöötamiskavatsusega tutvunud ning avaldame toetust Justiits- ja Digiministeeriumi plaanile andmejälgija kasutust suurendada. Toetame riigi eesmärki suurendada andmetöötluse läbipaistvust. Samas tuginedes ITL-i liikmete ekspertteadmistele nii Eesti digiriigi lahenduste kui ka mujal maailmas läbi viidud projektide osas, toome välja järgmised kitsaskohad, mida soovitame edasises menetluses arvestada ja analüüsida.

1. Andmejälgija praegune arhitektuur ei ole skaleeritav ega tulevikukindel

VTK-s on seatud sihiks andmejälgija kasutamise kohustuslikuks muutmine avalike ülesannete täitmiseks kasutatavates X-teega liidestatud andmekogudes, mis töötlevad isikuandmeid. See tähendab praktikas (juhul kui kasutatakse praegust andmejälgija mudelit) väga suurt hulka liidestusi (hinnanguliselt võiks neid olla vahemikus 300-800 tükki, kuid puudutatud andmekogude koguarv ei ole kahjuks VTK-s välja toodud).

Praegune andmejälgija arhitektuur põhineb mudelil, milles:

- andmesubjekti päringu tegemisel kogutakse andmed sünkroonselt liidestatud andmekogudest;
- andmete agregeerimine toimub päringu esitamise hetkel.

ITL-i hinnangul ei ole selline arhitektuur tehniliselt jätkusuutlik keskkonnas, kus:

- andmekogude arv on suur ja võib tulevikus veelgi kasvada;
- päringute arv on kõrge;
- teenus peaks olema töökindel ja prognoositava jõudlusega.

Lisaks tänasele olukorrale tuleb arvestada ka tulevikukindlusega, sest andmekogude arv ja nendevahelise andmevahetuse intensiivsus ei ole staatilised ning arhitektuur peab olema valmis ka edasiseks kasvuks.

2. Vajalik investeering võib meie hinnangul kujuneda riigi jaoks ebamõistlikult kulukaks

Senise praktika põhjal jääb ühe andmekogu andmejälgijaga liidestamise maksumus vahemikku 4 000–10 000 eurot, millele lisanduvad püsivad haldus- ja hoolduskulud.

Taoline registripõhine investeerimismudel tähendab, et kulud kasvavad lineaarselt koos liidestatud andmekogude arvu suurenemisega. See ei ole kooskõlas kulutõhusa ja tsentraalse arhitektuuri põhimõtetega ning võib pikaajaliselt kujuneda riigi jaoks ebamõistlikult kulukaks. VTK-ga planeeritava muudatustega kaasneva mõju analüüsis toodud näidete põhjal räägime hetkel liidetumise arenduste kogukulust vahemikus 1,2 miljonit eurot kuni 8 miljonit eurot ($300 \times 4\,000$ eurot kuni $800 \times 10\,000$ eurot).

3. Seadusest tulenevate nähtavuspiirangute tugi ei ole tehniliselt ühtne

Õigusaktidest tulenevalt ei ole inimesel alati õigust näha kõiki andmevahetuse logikirjeid või peavad need muutuma nähtavaks alles ajalise viivitusega (nt eeluurimisega seotud päringud).

Praegune andmejälgija lahendus ei taga selliste piirangute ühtset, tsentraalset ja kõigile andmekogudele ühetaolist rakendamist. See tekitab riske nii õigusselguse kui ka rakendamise ühtsuse seisukohalt.

4. Andmejälgija valitsemine ja ühtse tehnilise lahenduse puudumine

Andmejälgija kui riikliku läbipaistvusmehhanismi efektiivne valitsemine eeldaks ühetaolist tehnilist lahendust. Täna see nii ei ole, kuna osa asutusi kasutab kesksel lahendust, osa on arendanud omaenda versioonid.

Selline killustatus suurendab kogukulu, raskendab arenduse ja kvaliteedi juhtimist ning muudab järelevalve keerukamaks.

X-tee platvorm ise on suurepäraseks näiteks, kuidas riik on suutnud andmevahetuse ja sellega seonduvate seaduste ühetaolise rakendamise lahendada tsentraalse tehnilise lahenduse abil kogu riigis.

Sarnast lähenemist on meie hinnangul vaja rakendada ka andmejälgija puhul, et tagada seadustest tulenevate nõuete ühemõisteline ja järjepidev rakendamine tehnilise tööriista abil kõigile andmesubjektidele sõltumata sellest, milline asutus nende andmeid töötleb.

Kokkuvõtteks leiame, et andmejälgija kohustuslikuks muutmine peab käima käsikäes olemasoleva tehnilise ja arhitektuurilise lahenduse sisulise ülevaatamisega. Oluline on vältida olukorda, kus seadusega lukustatakse lahendus, mis ei ole skaleeritav, tulevikukindel ega majanduslikult optimaalne.

Loodame, et leiate võimaluse ITL-i tagasiside arvestada. Oleme valmis osalema ka tulevastes aruteludes.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Doris Põld
Tegevjuht

Keilin Tammepärg, keilin.tammeparg@itl.ee